

Verrijzenis en vernieuwing

1. Aan de oorsprong van de vernieuwing

Het thema voor de Online Cursus van dit jaar hebben we enigszins vaag omschreven:

“Ik maak alles nieuw” (Apc 21,5) – Hoe kan Christus alles nieuw maken, en hoe stellen we ons open voor deze vernieuwing van ons monastiek leven?

En we hebben er een uitleg van het thema aan toegevoegd: «Met dit thema stellen we ons de vraag naar de waarheid van onze roeping - *ad quid venisti* – om werkelijk leerlingen van Christus te worden: “Als gij blijft in mijn woord, zijt gij waarlijk mijn leerlingen. Dan zult gij de waarheid kennen en de waarheid zal u bevrijden.” (Joh 8,31-32). »

Als we een thema enigszins vaag omschrijven, dan is dat in de eerste plaats vanuit het bewustzijn dat dit thema in ons eerder een vraag is dan een antwoord dat we reeds gevonden hebben, het is eerder een zoektocht dan de pretentie dat we de oplossing al zouden hebben. We zouden willen dat deze cursus ons in de eerste plaats helpt om ons te concentreren op een behoefte die we allemaal voelen, in onze gemeenschappen en tegenover situaties en keuzes die ons verontrusten en ons het noorden doen verliezen. Op grond van verschillende, enigszins absurde situaties in het leven van onze Orde hebben we met de leden van de Raad van Vader Generaal begrepen dat het werkelijk dringend is ons samen fundamentele vragen te stellen over onze roeping, om de wijdverbreide kwetsbaarheid met helderheid onder ogen te zien, maar ook om de kiemen van het goede en van leven die er nog altijd zijn te bewaren, soms zijn ze overduidelijk en stralend, maar vaak ook zijn ze verborgen en wegen ze niet op tegen de zichtbaarheid en het lawaai waarmee de problemen, de moeilijkheden en het kwaad zich manifesteren.

Uiteraard vormt dit alles niet enkel een probleem binnen onze Orde, binnen onze Ordes en Congregaties, en ook niet enkel binnen de Kerk. Het is een historische en mondiale situatie die ons allemaal bevraagt en uitdaagt. Daarom hebben we gezagvolle hulp gevraagd aan twee professoren die we nu reeds bedanken voor hun bereidwilligheid: P. Carlo Casalone SJ, die ons zal helpen om dieper in te gaan op de antropologische en spirituele uitdagingen van nieuwe technologieën, en Dr. Nina Heereman, een bijbelwetenschapster, zal ons helpen ons begrip van de bijbelse en mystieke wortels van onze roeping te verdiepen door te mediteren over het Hooglied.

Mijn taak bestaat erin iedere dag van deze Cursus in te leiden met een kort kapittel dat het thema vooral wil uitdiepen vanuit de Regel van Benedictus en vanuit onze monastieke ervaring en traditie. Ik wil vooral samen met jullie dieper ingaan op de vraag „ad quid venisti?“, die vraag die de heilige Bernardus zich stelde vanaf zijn intrede in het noviciaat, om telkens opnieuw terug te keren naar het begin, naar de

bron van zijn roeping, alsof men, om zich te vernieuwen, telkens opnieuw moet beginnen, alsof er steeds een nieuw begin nodig is.

Wanneer Bernardus zich deze vraag stelde, had hij zeker de evangeliepassage in gedachten waar Jezus ze stelde aan Judas, of de passage in de Regel van Benedictus, die deze vraag van Jezus aanhaalt om de priesters die willen intreden eraan te herinneren dat ze niet moeten denken te kunnen ontsnappen aan de eisen van het monastieke leven. Laten we dus in de eerste plaats deze twee teksten overwegen, in hoofdstuk 26 van het evangelie volgens Matteüs en in hoofdstuk 60 van de Regel van Benedictus.

In de passage van het Matteüsevangelie bevinden we ons in Getsemane. Jezus heeft net drie van zijn leerlingen, Petrus, Jakobus en Johannes, opgeroepen om Hem te volgen en Hem nabij te blijven terwijl Hij zijn spirituele strijd beleeft die ook zijn lichaam omvat en Hem bloed doet zweten. “Mijn ziel is bedroefd tot stervens toe. Blijft hier en waakt met Mij” (Mt 26,38). Het is alsof Hij hen oproept om Hem van zo nabij te volgen dat ze zijn ziel zouden bijstaan, dat ze Hem gezelschap zouden houden in de diepe droefheid van zijn ziel, zo diep dat Jezus zelf ze omschrijft als “tot stervens toe”.

Toen ik solemnele professie deed in 1989, heb ik op het gedachtenisprentje precies deze woorden van Jezus gezet: “Blijft hier en waakt met Mij”, omdat ik begreep dat ze het hart van de monastieke roeping beschrijven: het gaat er inderdaad om zich te verbinden met een plaats, met een gemeenschap, door onze gelofte van stabiliteit, om te “blijven”, om te “verblijven” tot de dood daar waar de Heer bidt en zichzelf aan de Vader aanbiedt, en met Hem te waken in een gemeenschap van liefde.

Getsemane is voor Jezus en voor zijn leerlingen altijd de tuin gebleven voorbehouden voor het gebed, voor de intimiteit met God en voor hun broederlijke gemeenschap in de stilte en de meditatie. Daar trok Jezus zich terug, ver van de menigte, om te rusten in de Vader samen met zijn leerlingen. Het was zo een beetje hun cenobitisch klooster. Aan het begin van zijn dienstwerk trok Jezus zich terug, ook van zijn leerlingen, om in de nacht en op afgelegen plaatsen te bidden tot zijn Vader, maar met de loop van de tijd, misschien nadat een leerling Hem uiteindelijk had gevraagd ook hen te leren bidden (cf. Lc 11,1), heeft Jezus ervoor gekozen, tenminste wanneer Hij in Jeruzalem was, deze terugtrekkingen te delen met zijn leerlingen, evenals de plaats waar Hij zich graag terugtrok. Misschien zouden we kunnen zeggen dat in de Hof van Olijven het christelijk monastiek leven ontstaan is, het samen blijven om zich in gebed te verenigen met Jezus Christus.

Maar het is ook daarom dat Judas deze plaats kende en dat hij wist dat Jezus zich in de nacht daar zou bevinden, weerloos en alleen omringd door zijn leerlingen. Het was dus de meest geschikte plaats om Hem gevangen te nemen. Johannes begint zijn Passieverhaal precies met deze woorden: “Ook Judas, die Hem zou overleveren, kende deze plaats omdat Jezus er dikwijls met zijn leerlingen was samengekomen” (Joh 18,2).

Het is dus in deze context dat we de betekenis kunnen begrijpen van de woorden van Jezus wanneer Hij de kus krijgt van Judas die Hem verraadt: “*Amice, ad quid*

venisti? – Vriend, waartoe ben je gekomen?” (Mt 26,50). In de hedendaagse vertalingen bestaan er verschillende versies van deze woorden van Jezus. Wij nemen de vertaling die Benedictus overgenomen heeft van de Vulgaat: “Vriend, waartoe ben je gekomen?”.

In deze woorden van Jezus tot Judas zijn er enkele elementen die de moeite waard zijn om over na te denken. In de eerste plaats de aanspreking met “vriend”. Het Griekse woord *hetairos* wordt in het Nieuwe Testament alleen door Matteüs gebruikt in vier passages van zijn evangelie, en het loont de moeite hier even naar te kijken.

In de parabel over de wijnbouwers die een landheer op verschillende uren van de dag oproept om te gaan werken in zijn wijngaard, geeft deze, wanneer hij hun ‘s avonds moet betalen, aan iedereen hetzelfde loon, ook aan wie maar één uur gewerkt heeft. Zij die de hele dag gezwoegd hebben, beginnen ontevreden te mopperen. De landheer antwoordt één van hen: “Vriend, ik doe u toch geen onrecht. Zijt gij niet met mij overeengekomen voor één denarie? Neem wat u toekomt en ga heen. Ik wil aan degene die het laatst gekomen is evenveel geven als aan u. Mag ik soms met het mijne niet doen wat ik verkies? Of zijt ge kwaad, omdat ik goed ben?” (Mt 20,13-15)

In de parabel over de koning die uitnodigt voor het bruiloftsfeest voor zijn zoon, in Matteüs 22, willen de eerste genodigden niet komen, en ze mishandelen en doden zelfs de dienaars die hen uitnodigen in naam van de koning. Uiteindelijk laat de koning iedereen uitnodigen die de dienaars aantreffen op straat, het maakt niet uit of ze goed of slecht zijn, tot de zaal helemaal volloopt. Wanneer de koning gaat kijken naar degenen die aanliggen, treft hij iemand aan die niet gekleed is voor een bruiloft. De koning “sprak tot hem: «Vriend, hoe zijt gij hier binnengekomen zonder bruiloftskleed? » Maar de man bleef het antwoord schuldig. Toen sprak de koning tot de bedienden: «Bindt hem aan handen en voeten en werpt hem buiten in de duisternis. Daar zal geween zijn en tandengeknars. Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren. »” (Mt 22,12-14)

Merken we op dat in beide gevallen de aanspreking “vriend” niet beantwoordt aan een bestaande vriendschapsband of aan een persoonlijk gevoel. Het is veeleer een term waarmee een hogergeplaatste een ondergeschikte eraan herinnert dat de relatie met hem, die ontstaan is door zijn initiatief – zoals iemand in dienst nemen die werkloos is of iemand uitnodigen voor het bruiloftsfeest van zijn zoon zonder dat deze daar recht op heeft – dat deze relatie vastgestelde regels heeft die gerespecteerd moeten worden. In beide gevallen, en ook wanneer Jezus tot Juda zegt: “Vriend, waartoe ben je gekomen?” is de relatie tussen deze twee personen in crisis, er is iets dat niet gaat, er is een reden tot ongenoegen in vergelijking met het moment waarop de samenwerking een aanvang nam.

Maar hoe is de relatie begonnen? Dat is een belangrijk punt om de woorden van Jezus tot Judas te begrijpen. De relatie is begonnen op initiatief van degene die de ander nu aanspreekt met “vriend”, een initiatief dat een keuze uitdrukte, een soort uitverkiezing, een belangeloze uitnodiging, maar degene die aangesproken wordt

met “vriend”, lijkt zich dat niet meer te herinneren, of hij verraadt het. De man die opgeroepen werd om in de wijngaard te komen werken vanaf het eerste uur van de dag, is vergeten dat hij werkloos was, dat hij die dag zonder werk zou gebleven zijn en dat hij geen loon zou ontvangen hebben voor die dag als de landheer hem niet in dienst genomen had. Hij vergeet dat hij het voorrecht heeft gehad te kunnen werken dankzij de landheer die hem gezocht heeft, die hem daar werkloos zag staan en die hem naar zijn wijngaard geroepen heeft.

De man die uitgenodigd werd voor de bruiloft van de zoon van de koning, is vergeten dat hij deze uitnodiging niet verdiende. Maar vooral: hij heeft er niet het verschuldigde belang aan gehecht. Hij heeft de uitnodiging aanvaard omdat hij wou eten en drinken, maar verder kon de bruiloft van de zoon van de koning hem niet schelen. Daarom is hij gekomen zonder gepaste kledij aan te trekken voor een bruiloft. Hij heeft het voorrecht verraden dat de koning hem belangeloos toegekend had, zonder enige verdienste van zijn kant.

Kortom, deze beide mannen hebben niet gepast en met de nodige dankbaarheid geantwoord op de oproep die ze hebben ontvangen. Ze waren uitgenodigd door een landheer of een koning uit welwillendheid, maar in hun manier van antwoorden zijn ze vergeten wie hen geroepen heeft en waartoe.

Dit gebrek aan overeenkomst tussen de oproep en het antwoord komt ook tot uiting in de vierde passage van het Matteüsevangelie waar de term *hetairos* voorkomt. Het is wanneer Jezus zegt: “Waarmee zal ik dit geslacht vergelijken? Het lijkt op kinderen die op het marktplein zitten en hun kameraden¹ toeroepen: «Wij hebben voor jullie op de fluit gespeeld en jullie hebt niet gedanst; wij hebben een treurlied gezongen en jullie hebt niet op je borst geklopt.»” (Mt 11,16-17)

Ook hier: de kwajongens roepen hun “kameraden” toe en nodigen hen uit te antwoorden op wat ze hun voorstellen, maar de anderen antwoorden niet in overeenstemming met wat hun werd voorgesteld, of ze reageren helemaal niet: ze spelen feestelijke muziek, en de anderen dansen niet, ze zingen een treurlied en de anderen kloppen zich niet op de borst om hun verdriet uit te drukken.

Er is als het ware een teleurstelling omdat het aanbod niet beantwoord wordt. Het is alsof men iemand een geschenk aanbiedt en de ander reageert onverschillig of zelfs vijandig. Dan begrijpen we dat datgene waar het werkelijk om gaat, achter de parabel, Christus zelf is die ons geroepen heeft om Hem te volgen door ons zijn vriendschap aan te bieden.

---

¹ De Griekse tekst kent twee varianten: heterois/hetairois. De meeste Nederlandse vertalingen vertrekken van de eerste variant en vertalen als “de anderen”, “de tegenpartij”